

ФАРМАЦЕВТИЧНИ ГРИЖИ – РОЛЯТА НА ФАРМАЦЕВТА ЗА ПРИДЪРЖАНЕТО КЪМ ЛЕКАРСТВЕНА ТЕРАПИЯ

Десислава Александрова¹, Виолета Стоянова²

¹Учебен сектор „Помощник-фармацевт”, Медицински колеж – Варна,
Медицински университет – Варна

²Студент, Факултет по обществено здравеопазване,
Медицински университет – Варна

PHARMACEUTICAL CARE – THE ROLE OF THE PHARMACIST IN ADHERENCE TO DRUG THERAPY

Desislava Aleksandrova¹, Violeta Stoyanova²

¹Training sector „Assistant Pharmacist“, Medical college, Medical university of Varna

²Student, Faculty of Public Health, Medical University of Varna

РЕЗЮМЕ

Непридържането към предписаното лечение, от страна на пациента, е един от основните фармакотерапевтични проблеми. Фармацевтите с техните познания за лекарствата са в идеална позиция да определят и разрешат проблемите, свързани с нон-комплайънс, като могат да въздействат благоприятно върху изхода на различните терапии чрез осъществяване на качествени фармацевтични грижи.

Цел: Да се проучи и анализира мнението на фармацевти относно тяхната роля, в контекста на фармацевтичните грижи, за придържането на пациента към предписаната му лекарствена терапия.

Методи и материали: Документален метод, социологически метод, статистическия метод.

Резултати: Близко 85% от фармацевтите са на мнение, че само половината от пациентите се придържат към назначената им терапията. Данните от проучването показват, че 76,6% от пациентите често търсят мнението на фармацевта, като най-достъпен медицински специалист и източник на здравна информация, относно терапията на заболяването. Мнозинството от анкетираните фармацевти (83,1%) посочват, че ролята на фармацевтичните грижи в придържането на пациентите към лекарствената терапия се изразява в подобряване качеството на живот на пациентите и осигуряване на рационална лекарствена употреба (78,2%) и повишаване на удовлетвореността на пациентите (66,1%).

ABSTRACT

Non-adherence to prescribed treatment by the patient is one of the main pharmacotherapeutic problems. Pharmacists, with their knowledge of drugs, are in an ideal position to identify and solve problems related to non-compliance and can have a beneficial effect on the outcome of various therapies by providing quality pharmaceutical care.

Aim: To study and analyze the opinion of pharmacists about their role, in the context of pharmaceutical care, for the patient's adherence to the prescribed drug therapy.

Methods and material: Documentary method, sociological method, statistical method.

Results: Nearly 85% of pharmacists believe that only half of the patients adhere to their prescribed therapy. The data from the study shows that 76.6% of patients often seek the opinion of the pharmacist, as the most accessible medical professional and a source of health information on the treatment of the disease. The majority of the surveyed pharmacists (83.1%) indicate that the role of pharmaceutical care in adhering patients to drug therapy is to improve the quality of life of patients and ensure rational drug use (78.2%) and increase satisfaction with patients (66.1%).

Conclusion: By providing quality pharmaceutical care, the pharmacists can increase adherence to therapy, leading to better control of chronic diseases, ensuring rational drug use, reducing unwanted drug-related problems and improving public health.

Keywords: non-adherence, drug therapy, patient, pharmacist, pharmaceutical care

Заклучение: Чрез предоставяне на качествени фармацевтични грижи фармацевтът може да повиши степента на придържане към терапия, което води до по-добър контрол на хроничните заболявания, осигурява рационална лекарствена употреба, намалява нежеланите лекарствосвързани проблеми и подобрява общественото здраве.

Ключови думи: *непридържане, лекарствена терапия, пациент, фармацевт, фармацевтични грижи*

УВОД

От началото на XXI век фокусът в аптечната практика се измества от приготвянето и отпускането на лекарствени продукти към консултиране на пациентите (6). Международните процеси и общите тенденции във фармацевтичния сектор рефлектират и върху промените на пазара на фармацевтичния продукт, върху профила на потребителя и ролята на фармацевта. Това налага да се анализират тенденциите и да се очертаят по-съществените характеристики на променящия се статус и профил на съвременния потребител в условията на конкурентна пазарна среда в лекарственоснабдяването и лекарствообслужването у нас (7). Налице е новата роля на фармацевта в предоставянето на фармацевтични грижи, в центъра на които са пациентите. За да отговорят на повишените изисквания на развитото общество към фармацевтичната професия, Световната здравна организация (СЗО) и Международната федерация на фармацевтите (FIP) са разработили стандарти за фармацевтични грижи, известни като „Добра фармацевтична практика“ (6).

Съгласно Добрата фармацевтична практика (ДФП) мисията на фармацевтичната професия е да предоставя качествени лекарства, други продукти и услуги, имащи значение за здравето на хората, както и да подпомогне обществото да ги използва по най-добрия възможен начин (3). Фармацевтите са посредници между лекаря и пациента при осигуряването на ефективна профилактика и лечение на хронични заболявания. Целта на сътрудничеството между пациента, фармацевта и лекаря е оптимизиране на терапията и добър контрол на заболяването (12).

Според дефиницията, формулирана от проф. Чарлз Хеплер и проф. Линда Странд, „Фармацевтичната грижа е този компонент от фармацевтичната практика, който изисква директно-

то взаимоотношение на фармацевта с пациента с цел грижа за нуждите на пациента, свързани с предписаните му лекарства (2).

Фармацевтичните грижи включват: оценка на лекарствената терапия чрез идентифициране, решаване и предотвратяване на лекарствосвързани проблеми; мониториране и стимулиране болния да участва активно във фармацевтичната грижа; съставяне на план за терапията и проследяване на терапевтичните резултати; създаване на база данни за състоянието на всеки конкретен пациент в аптеката (2).

Фармацевтичните грижи целят чрез рационална лекарствена употреба да бъдат постигнати оптимални резултати и повишаване качеството на живот на болните. Според СЗО „Рационална лекарствена употреба изисква пациентите да приемат лекарства, подходящи за техните клинични нужди, в дози, отговарящи на индивидуалните им изисквания, за адекватен период от време, на най-ниската цена за тях и обществото (4).

Според съвременната медицина отговорност за изхода от лечението имат три страни – лекарят, който поставя правилната диагноза и навременно определя лечение; фармацевтът, който отпуска лекарствения продукт с подходящата консултация и обяснения към пациентите как правилно да приемат своите лекарства, и пациентът, който следва указанията им, съдейства за успешното лечение и отговорно дава обратна връзка (5).

Пациентите обикновено не разбират сложния професионален език на лекарите и могат да получат отговор на незададените въпроси по отношение на приема на лекарствата именно от фармацевта в аптеката. Фармацевтите са последните медицински специалисти, които виждат пациента, преди да приеме лекарствата, ето защо процесът на отпускането на лекарствени продукти

(ЛП) е важно да бъде разбран, осигурен и контролиран адекватно (6).

Новите задължения на фармацевтите в грижите за пациентите означава повишени изисквания към професията и по-голяма отговорност към пациентите.

В съвременните системи на здравеопазване повишените изисквания на към фармацевтите са резултат от:

- Непрекъснато увеличаващия се брой на лекарствата в болничната и аптечната мрежа;
- Прогресивно влошаване на придържането на пациентите към предписаната им терапия (само 50% от пациентите в развитите държави се придържат към предписаната им терапия) (6).

Непридържането е често срещан проблем, който води до сериозни последици не само за здравословното състояние на пациента, но и за системата на здравеопазване като цяло. Пациентите, непридържащи се към терапията си, използват повече здравни ресурси в сравнение с тези, изпълняващи стриктно предписаното лечение (1). Ниските нива на придържане към терапията са свързани с по-често изразени симптоми, по-висока смъртност и влошено качество на живот на пациентите.

Засега, въпреки огромните усилия на здравните специалисти, несъгласието на пациентите с провежданото лечение (нон-комплайънс) е основен терапевтичен проблем.

Според Койл и колектив, фармацевтите с техните познания за лекарствата са в идеална позиция да определят и разрешат проблемите, свързани с нон-комплайънса, като могат да въздействат благоприятно върху изхода на различните терапии (10).

За фармацевтите основната задача е да подобрят съгласието на пациента с провежданото лечение (комплайънса) и придържането и от тук да оптимизират здравните резултати. Те трябва да успеят да определят рисковите фактори за всеки пациент, водещи до нон-комплайънс: асимптомни състояния; хронични състояния; забравяне; сложни терапевтични режими; многократни дневни дози; страхове и безпокойства на пациентите относно лекарствените ефекти; лоша комуникация между пациенти и лекари; психически заболявания и др. Стратегиите за увеличаване на комплаиънса и придържането, основен момент в извършването на фармацевтични грижи, трябва да бъдат насочени към тези специфични риско-

ви фактори, определени по време на оценката на пациента (9).

Водени от своите навици, ниво на здравна култура, влиянието на медиите, желанието да вземат решение за здравето си, относително затруднения достъп до личния лекар и много други фактори, пациентите все по-често разчитат на фармацевта, за да намерят решение на здравните си проблеми (11).

ЦЕЛ

Да се проучи и анализира мнението на фармацевти относно тяхната роля, в контекста на фармацевтичните грижи, за придържането на пациента към предписаната му лекарствена терапия.

МЕТОДИ И МАТЕРИАЛИ

За постигането на целта на проучването са използвани следните методи:

1. Документален метод – използван за анализ на литературни източници, които описват изследваната проблематика.
2. Социологически метод – приложен при анкетното проучване за събиране и анализиране на данни относно мненията на фармацевтите.
3. Статистическият метод е използван за интерпретиране на получените резултати.

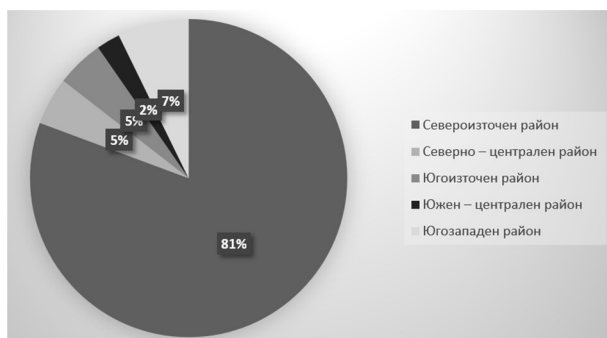
Проучването е проведено на национално ниво през май месец 2020 година. Използвана е анонимна индивидуална анкетна карта, разпространена сред магистър фармацевти и помощник-фармацевти. Анкетната карта включва 15 въпроса – 13 структурирани (затворени) въпроса, като 3 от тях са с възможност за повече от един отговор, и 2 отворени въпроса. Проучването е проведено онлайн, с помощта на Google формуляр. Данните са обработени чрез вграден софтуер на Google формуляри, графиките са създадени чрез MS Excel и MS Word.

РЕЗУЛТАТИ

В анкетното проучване участваха 124 фармацевти, от които 74 (59,7%) помощник-фармацевти и 50 (40,3%) магистър фармацевти.

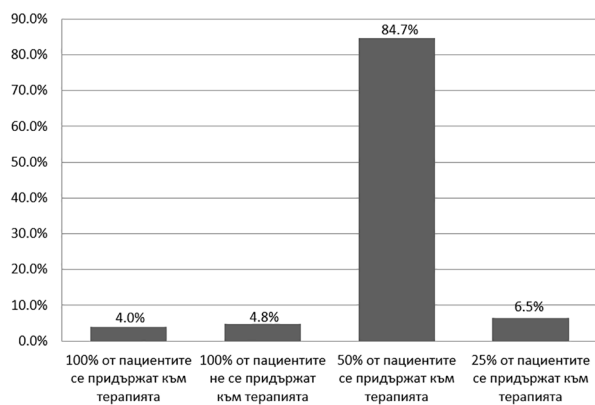
Почти всички анкетираните фармацевти – 96%, работят в аптеки от открит тип и само 4% от тях работят в болнични аптеки.

Разпределението на анкетираните по териториални области е представено на Фиг. 1. Обхванати са 5 от 6-те географски района на територията на България. В анкетното проучване най-голям е дялът на фармацевти от Североизточна България – 81%.

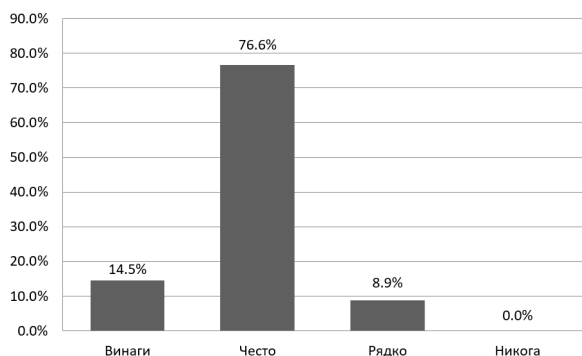
Фиг. 1. Разпределение на респондентите по райони

На въпроса дали пациентите се придържат към лекарствената терапия, която им предписват лекарите, 84,7% от фармацевтите отговарят, че само половината от пациентите се придържат към назначената им терапията (фиг. 2)

Фиг. 2. Придържане на пациентите към лекарствената терапия

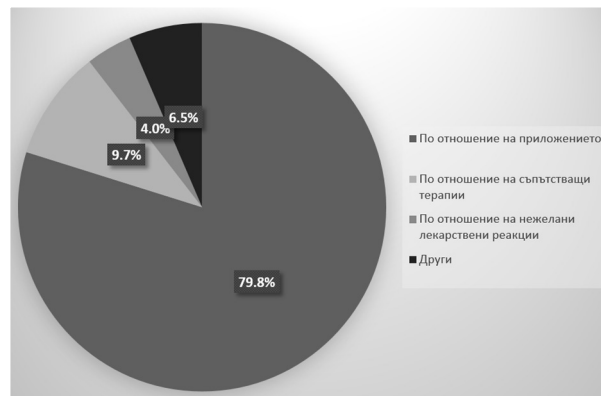
Данните от проучването показват, че 76,6% от пациентите често търсят мнението на фармацевта, като най-достъпен медицински специалист и източник на здравна информация, относно терапията на заболяването. Близко 15% (14,5%) от пациентите винаги се допитват до фармацевта,

Фиг. 3. Търсене на мнението на фармацевта от пациента относно терапията на заболяването

като едва 8,9% от тях рядко търсят мнението му (фиг. 3).

Преобладаващата част от фармацевтите (79,8%), отчитат, че пациентите търсят консултация от тях, свързана с терапията, по отношение на приложението, а останалите пациенти се интересуват от информация по отношение на съпътстващи терапии (9,7%), по отношение на нежелани лекарствени реакции (НЛР) (4%), както и за всички изброени характеристики на терапията (6,5%) (фиг. 4).

Фиг. 4. Каква помощ търси пациентът от фармацевта, свързана с терапията?

Най-голям процент от анкетираните – 69,4%, споделят, че пациентите, търсят компетентното мнение на фармацевтите при самолечение, на второ място поставят допитването при остри състояния със сезонен характер – 16,9%, следвано от консултации при стандартна терапия на хронични заболявания – 12,9%, а под 1% (0,8%) - при хронични заболявания със сезонен характер (фиг. 5).

Фиг. 5. Пациентско търсене на помощ от фармацевта при различни състояния

Мнозинството от анкетираните фармацевти посочват, че ролята на фармацевтичните грижи в придържането на пациентите към лекарствената терапия се изразява в подобряване качеството на живот на пациентите (83,1%) и

осигуряване на рационална лекарствена употреба (78,2%). Голяма част от фармацевтите (66,1%) са на мнение, че предоставянето на ФГ води до повишаване на удовлетвореността на пациентите. Близко 40% (37,9%) от анкетираните, смятат, че ролята на фармацевтичните грижи, с цел придържане на пациентите към лекарствената терапия, се изразява в спестяване на средства, а 21% - в намаляване степента на инвалидизация (фиг. 6).

Фиг. 6. Роля на фармацевтичните грижи в придържането към терапия

ОБСЪЖДАНЕ

Добрата комуникация между лекар-пациент-фармацевт цели повишаване на информираността на пациента и повишаване нивото на придържане към терапията.

Резултатите от проучването показват, че пациентите все по-често се допитват до фармацевта, но също така имат нужда от допълнителна информация за предписаната терапията (фиг. 3). Анкетираните споделят, че пациентите търсят компетентното мнение на фармацевтите при самолечение и при хронични заболявания (фиг. 4). Мнението на фармацевта е важно за тях.

Само 4% от фармацевтите са посочили, че пациентите търсят консултация по отношение на НЛР. Възможна причина за ниския процент може да е фактът, че пациентите не разпознават, че даден симптом или състояние е в резултат на НЛР. Чрез предоставяне на фармацевтични грижи фармацевтът може да прецени дали това наистина е НЛР, да предложи решение, в рамките на неговите компетенции или да насочи към лекар за промяна на терапията (фиг.4).

Ролята на фармацевта е да консултира пациента за ползата от лечението и необходимостта стриктно да се спазват предписанията на лекаря, с цел да се повиши процентът на придържане на пациентите. Това води до подобряване качеството на живот на пациентите и осигуряване на рационална лекарствена употреба. Половината от

респондентите считат, че фармацевтични грижи, осъществявани в насока придържане към терапията, водят до избягване на усложнения и удължаване продължителността на живота на пациентите (фиг. 6).

Добре информираният и мотивиран пациент, на базата на получената информация, ще приеме предписаното му лечение, което би довело до крайното му излекуване или подобряване на здравословното му състояние. Фармацевтът, със своите познания за същността и въздействието на лекарствата, може да спомогне за подобряване на придържането.

В условия на конкурентна среда това поставя въпроса за квалификацията и отговорността на фармацевта. Фармацевтите много често се оказват първата и последната инстанция на взаимодействие на пациента със здравната система (8). Той трябва да откликва адекватно на нуждите на своите пациенти, чрез консултации за правилното приложение на лекарствените продукти, за да осигури оптимална безопасна и ефективна лекарствена терапия. Цели се подобряване на лекарствената терапия чрез прилагане от страна на фармацевтите на знанията им за лекарствените ефекти и взаимодействия. Ако при започване на терапията пациентът е добре информиран и консултиран, той се придържа към терапията в по-голяма степен, тъй като това значително повлиява неговото решение.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Придържането към терапията е един от основните фармакотерапевтични проблеми, който може да се подобри чрез активно участие на фармацевтите. Фармацевтичните грижи са насочени към подобряване на здравните проблеми на пациентите и най-вече на страдащите от хронични заболявания. Чрез предоставяне на качествени фармацевтични грижи фармацевтът може да повиши степента на придържане към терапията, което ще доведе до: по-добър контрол на хроничните заболявания, осигуряване на рационална лекарствена употреба, намаляване на нежеланите лекарствосвързани проблеми и подобряване на общественото здраве. Ролята на фармацевтите е да помагат на пациентите да вземат правилните решения, свързани с придържането към терапията. Участието на пациентите се изразява в отговорността да се придържат към терапията, да

приемат своите лекарства правилно, навременно и според указанията. Фармацевтите много често се оказват първата и последната инстанция на взаимодействие на пациента със здравната система.

the quality of life in patients with allergic rhinitis, CBU International conference proceedings 5, 2017, 1022 – 1027. doi: <https://doi.org/10.12955/cbup.v5.1064>

ЛИТЕРАТУРА

1. Лазарова К., Георгиев Л., Непридържането към предписаната от лекаря терапия – Европейски и Световен проблем, Социална медицина, 2016.
2. Петрова Г., Социална фармация и фармацевтично законодателство, Инфофарма, 2017, 338 – 340.
3. Правила за добра фармацевтична практика, достъпни през февруари 2021 на: https://bphu.bg/40_%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%98%D0%9B%D0%90_%D0%97%D0%90_%D0%94%D0%9E%D0%91%D0%A0%D0%90_%D0%A4%D0%90%D0%A0%D0%9C%D0%90%D0%A6%D0%95%D0%92%D0%A2%D0%98%D0%A7%D0%9D%D0%90_%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%9A%D0%A2%D0%98%D0%9A%D0%90.htm
4. Световна здравна организация, Конференция по Рационална лекарствена употреба, Найроби, 1985.
5. Стоименова А., Дебатът за генеричната замяна. Кой и защо подменя фактите?, Български фармацевтичен съюз, 2020.
6. Стоименова А., Правилата за Добра фармацевтична практика като гарант за рационална и безопасна употреба на лекарствени продукти, 2020, достъпни на: <http://eruditabg.com/?pid=9&NewsID=130>
7. Цветкова А., Социални и фармакоикономически аспекти при употребата на лекарствени продукти, отпускани без рецепта, Док. Дисертация, МУ Варна, 2015.
8. Aleksandrova D., Mihailova S., Lambev M., Hristova A., Dimitrova D., Tsvetkova A., Professional realization and satisfaction of graduate assistant pharmacists at Medical college – Varna, Journal of Varna Medical College, 2019; 2(1):33 – 36.
9. Cipolle R., Strand L., Morley P., Pharmaceutical Care Practice, McGrawHill Companies, Inc., NY, 1998, 1 – 43.
10. Col N., Fanale JE., Kronholm P., The role of medication non – compliance and adverse drug reactions in hospitalisations in the elderly, Arch Intern Med, 1990: 150: 841-5
11. Felix S., CCRA recognizes pharmacy services, Pharm Post, 2004; 12: 1 – 6
12. Todorova A., Tsvetkova A., Mihaylova S. et al., The impact of pharmaceutical care on improving

Адрес за кореспонденция:
Десислава Александрова-Иванова
Учебен сектор „Помощник-фармацевт“
Медицински колеж - Варна
бул. „Цар Освободител“ 84
Варна 9000
e-mail: Desislava.Aleksandrova@tu-varna.bg